

Naročnina v Trstu znese:

Za celo leto . . . 1 gold. 20 s.
Za pol leta . . . " 60 "
Za 3 mesece . . . " 50 "
(to velja tudi za tržaško okolico.)

Za druge kraje s pošto:

Za celo leto . . . 1 gold. 60 s.
Za pol leta . . . " 80 "
Za 3 mesece . . . " 40 "
(majhni razloček med tim in med programom izvira iz neke pomote.)

ILIRSKI PRIMORJAN

podčiven in omikaven list za slovensko ljudstvo.

Naročnina naj seuredništvu naprej plačeva, in to v gosp. Kozlerjevi hiši „nella Drogheria Angeli in Piazza delle legna št. 1“ v Trstu (Trieste). Tam se bodo tudi oddajale vse pisma. — Sicer ta list se bo tudi prodajal (vsak natis po 5 soldov) v tobakarnicah nasproti Pošte, blizu „Chiozza“ in „al Ponte della Fabbra“.

Hvalo zasluži si vsò, kdor druži koristno sè sládkim (Hor.).

Leto 1866.

Pri sv. Ivanu v Vrdéli, 22. julija.

Štev. 14.

MOJIM NARODOM!

Velika nesreča, ktera je zadéla Mojo severno armado, če tudi se je tako junaško bojevala, nevarnosti, ki so nastopile od tod za domovino, nadloge, ktere prinaša pokončelavna vojna ljubemu Mojemu kraljestvu češkemu in kteri žugajo tudi Mojega cesarstva drugim stranem, britke nepopravljive izgube, zavoljo kterih tisoč in tisoč rodovin žaluje, premočno so pretreslo Moje srce, ktero tako očetovsko in vroče bije za srečo Mojih narodov.

Toda zaupanje, ktero sem izgovoril v Svojem manifestu od 17 junija, zaupanje v Vašo nepremakljivo zvestobo, udanost in radodarnost, zaupanje na srčnost Moje armade, ktero tudi nesreča ne potáre, zaupanje na Boga in na Mojo dobro, sveto pravico, ni se kratko nikar omajalo.

Obrnol sem se na francoškega cesarja, naj bi bil srédnik, da se v Italii napravi primirje.

Cesar Napoleon se je radovoljno tega poprijel, ter se je sam ob sebi in s plemenitim namenom, da se ubrani dalje prelivanje krvi, tudi ponudil za srédnika gledé na primirje s Prusijo in na začetek razgovorov o miru.

Dano v Mojem prestolnem in vsega cesarstva glavnem mestu na Dunaji dne 10. julija 1866.

Franc Jožef I. r.

Štev. 15 našega lista izide 5. dan avgusta.

Prosimo tiste gospode naročnike, ki imajo naročnino plačati, naj jo brz ko mogoče pošljejo vredništvu.

Vojna.

Na severji.

Kri lije v potocih! Vojne krvava šiba tepe miroljubne narode i njihove pastirje! Surova moč, britki meč delata pravico v srednjej Evropi, a nad njima budi vsemogočno oko, ktero trepalnicama svetove razdeva i svetove stvari. Kaj je človek s svojim umom, kaj so železne vojske? Veter popihne i — nej jih več. Naj se teptá i gazi sveta pravica še tako, popolnoma zatreti se nikoli ne more, nazadnje vselej zmore. Vojna, ka divjá zdaj po naši državi i razdeva našo blagost, ta vojna je krivična zoper nas, ta vojna je vstala le zato, da krivični sosedi je poropajo nekoliko naših dežel, i da oslabé našo državo. Pravica je tedaj na našej strani i s pravicoj je Bog. Ne obupajmo torej, bodimo srčni, zaupajmo v Boga, v svojo moč i svojo pravico v britkej izkušnji, ka nas je zadela na severji. Sebični Prus je prilomastil, potem ko je več nemških

Jez sem sprejel to ponudbo.

Pripravljen sem, skleniti mir s častnimi pogoji, da se neha kri prelivati, da nehajo vojske pokončavati dežele; to-da nikdar ne privolim v tak mir, kteri bi pretresel podslombe, na kterih stoji Mojega cesarstva moč in veljava.

V tem primeru Me je volja raje bojevati se do zadnje kaplje krvi, in zvesti sem si, da v to privolijo Moji narodi.

Vsa rabljiva krdela se zbirajo, in po zaukazani nabiri vojskinih novincev, po obilnem številu dobrovoljcev, ktere domoljubija novo-oživiljeni duh povsod kliče k orožiju, dopolnjuje se zopet armada.

Avstrijo je zadéla huda nesreča; toda ni jej vzela srčnosti, ni je potrla.

Moji narodi! Zaupajte Svojemu Cesarju!

Avstrijski narodi niso nejgdar svoje veličine pokazali bolj, nego v nesreči.

Tudi Jaz hočem posnemati Svoje prednike in v nepretresljivem zaupanji na Boga, v trdni volji in stanovitnosti dajati Vam izgled.

dežel posedla njegova vojska, prve dni tega meseca tudi v češko kraljestvo skoz več sotesk. Iz prva je bila naša vojska srečna, pri Skalici i Nahodi je natepla i nazaj pognala obile pruske čete. Ali naposled so morali naši vojaki se umaknoti silnim pruskim trupam, ktere so kakor grozna povodenj prodrle na Češko. Da bi se bila izpolnila želja i dober svét čeških časopisov, naj se napravi črna vojska, gotovo bi se ta velika nesreča ne bila zgodila. Ali tisti, ki imajo v rokah oblast, mislili so, da naša vojska Pruse pozablje da torej nej treba orožija češkemu narodu. Žalostno je, da so se zmotili v strašno našo škodo. Potem ko so silne pruske trume pahnole naša veliko manjša krdela od čeških mej, zbrala se je naša armada mej Plesom (Jožefovim gradcem) i Kraljevim gradcem i tam se je unel 3 tega meseca strašen, za naše cesarstvo nesrečen boj. Prusov je bilo v tem boji krog 240.000, naših vojakov pa le 180.000. Od jutra do dveh popoldne so naši zmagovali in uže podili Pruse, ki so uže mislili, da so izgubljeni. Ali človek obrača, Bog obrne. Po dveh popoldne se je obrnola sreča. O tem časi so Prusi opazili, da naši vojskovodije nejo posedli necega imenitnega kraja, i kakor bi trenol, bili so Prusi tam ter so začeli naše od strani in od zadaj napadati. Pri vsem tem bi še ne bila izgubljena bila

bitva, da se nej primerila druga nesreča. Benedek namreč je poslal iz središča trume, da zapodé sovražnike, ki so zgrabili naše od strani i za hrbtom. Ko pa Prusi to opazijo i vidijo, da je naše središče s tem oslabeledo, napno zadnjo moč i proderejo našo vojsko. Tako je bila bitva izgubljena. Iz tega se vidi, da so naši vodije večidel krivi, da se je zgodila ta velika nesreča, vsa srčnost, ves pogum, vsa brabrost ne more pomoči, ako vojskini glavarji neajo dovolj bistrournni. Posebno slavno sta se bojevala generala Gablenc i Raming, ali ko je bilo naše vojske središče prodrto, nejsta mogla več izgube odvrniti. Veliko je tudi pripomoglo Prusom orožije k zmagi. Imajo namreč take puške, s kterimi lahko v enej minuti petkrat ustrelje, i ktere se nabijajo pri batu; imenujejo jih puške na iglo.

Po tem nesrečnem dnevu, v kterem so izgubili naši kakih 120 kanon i 40.000 mož, pa tudi Prusi zelo veliko, začela se je umikati naša vojska, pruska pa pritiskati za njoj, i zdaj stojite obe te vojske blizu Dunaja na Donavi, kder se vsaka ura utegne vneti še hujši i strašnejši boj od onega med Plesom i Kraljevim gradcem. Naši so sopet dobili srčnost, pomnožili so armado tudi iz laških dežel, i tako je še dobro upanije, da zmore i vrže sovražnike iz cesarskih dežel.

Na Jugu.

Po nesrečnej bitvi pri Kraljevem gradcu odstopil je naš cesar laško deželo francoskemu cesarju i ukazal vojakom, naj jo zapusté, le v trdnjavah je ostalo vojakov potrebno število. Zato z Laškega nej posebno važnih vojnih novic. Le Garibaldi silijo na tirolsko i bili so uže večkrat krvavo tepeni. Ker je naša armada zapustila laško, udarili so Lahi na Beneško i stojé uže blizu Vidma. Tudi laške vojne ladije so začele 18. t. m. Liso na Dalmatinskem bombardirati, pa nejso nič opravile. 19. t. m. jim je šel admiral Tegethof naproti, i jih je drugi dan, to je pretekli petek napadel i slavno zmagal. Eno železno okovano veliko ladijo je na dno pogreznol, druga je v zrak zletela. Naše ladije so nepoškodovane, samo linejna ladija „Kaiser“ je izgubila en jambor. To je prva velika i slavna zmaga, ktero je dobila Avstrija na morji. Slava!

Tržaško-méstne in okolične zadéve.

* Gospod A. K. Fabjani, vrli Sloverec v Trstu, ki je osnoval vožnjo za blago iz Trsta v Mejiko, dobil je od ondašnjega cesarja Maksimilijana I. častno imé: *dvorni zakladnik*.

* Ljubljeni visokočastiti naš gosp. okrajni šolski nadzornik Jakob Koman so letos obiskovali i pregledovali tržaško-okolične šole brez poprejšnje napovedbe, kar nej bilo poprej v navadi. Hodijo pa ta prijazni gospod v šole ko prijatelj učiteljstva i šolske mladine, kar vsi dobro spoznajo. Vrli gospod, srca učiteljev so vaša.

* V nekem kraju tržaške okolice je dobil učitelj za orgljanije pri majnicah od g. dušnega pastirja 15 gl. Bog živi omenjenega gospoda! ker vidi, da orglje i petije božijo čast povzdigata i da orglar za svoj trud plačo zasluži.

* V Trstu se je do 18. t. m. nabralo 50.846 gl. 23 kr. v gotovini na pripomoč ranjenim vojakom. Razen te gotovine pa še veliko družih potrebnih reči.

* V Trstu je začel izhajati 15. dan t. m. nov slovenski časopis z naslovom: „Tržaški Ljudomil“, kterega lastnik i vrednik je g. *Jože Godina (Vrdelski)*, pomagalec pa g. *Gaspar H. Martelanc*. Izhajal bodé drugo nedeljo prve i drugo nedeljo druge polovice vsacega meseca. Cena mu je za celo leto 1 gl. 20 kr., s pošto pa 1 gl. 40 kr.; za pol i četrť leta v primeri

celoletne naročnine. Ta list je političen, učiven i kratkočasen. Pisma i naročnino prejema *Jože Godina* v hiši g. *Jakopa Svetina* „Via Farnedo“ šte. 28 v Trstu.

* 16. t. m. so začeli poljski čuvaji (vardijani) po njivah v tržaški okolici stražiti (vahtati), da ne bi kak potepnih sadija i drugih reči kradel.

* Mnogo učencev tržaških šol si je vojno napovedalo. Zbrali so se 11. t. m. zunaj mesta i se kamenjem tako lučali, da je eden kar na mesti obležal i drugi po nekoliko urah umerl.

Kaj je drugod važnega?

* „Slovenec“ v šte. 56 t. l. piše: Preljubi Slovenci! V sadanjih časih, ko se godijo ne samo tako strašne, temuč tudi tako imenitne reči po naših krajih, tudi vi ne morete izhajati brez časopisov. Prav i potrebno je, da segate po njih in tako zveste, kaj se po svetu godi. Pa imejte toliko pameti in toliko slovenske krvi, da si naročujete najpred slovenske, domače časnike. Hvala Bogu, da jih imate, — imate „Novice“, „Slovenca“, „Danico“, „Ilirskega Primorjana“, po teh segajte, te podpirajte, te priporočujte in razširjajte.

* Na Dunaju so 13. dan t. m. popoldne poskušali streljati s puškami na iglo v pričó g. nadvojvoda Leopolda, vojnega ministra i mnogo generalov. Vsak vojak je v eni minuti dvanajstkrat ustrelil. Vsak dan naredijo 2000 takih pušk. Te puške so podobne pruskim puškam, vendar pravijo, da so še mnogo boljše od pruskih.

* Na več krajih na Nemškem se je začela kolera.

* V Carigradu (Konstantinopoli) je nekij avstrijski podložnik ondašnje poslanstvo (konšolato) prosil, naj mu dovoli napraviti slovanskih prostovoljcev četo, ka bi štela 2—300 mož. Ker pa poslanstvo nej imelo pravice tega dovoliti, poslalo je prošnjo o tej zadevi vojnemu ministerstvu na Dunaj.

DOPISI.

○ **Iz Istre**, 16. mal. serp. (G. G.) (Nekaj o šolstvu.) Da je ljudska šola nraavnemu i poboženmu življenju podlaga, to mi potrdi vsak izobraženec, ker je to že več pedagogov do zobca dokazalo in po časopisih razglasilo. Zadnja leta se je več novih šol po Istri osnovalo. Prav hvalevredno početije je to. Kdo ne vé, kako so oni ljudije, koder nej šole, neotesani i surovi, i njih otroci dorastajo skoro kakor divjačina v gozdu. Da se tak človek zave kaj je njegov namen ali čemu je na svetu, o tem se mu še sanja ne. Kdo se more za dobrega državljana i kristijana brez dobre izreje odgojiti? Tako žalostne izgledje imamo vsak dan pred očmi. Tukaj le eno priliko, kako se ljudije in otroci spremene, kder šole vstanové. V fari N... od starodavnih časov šole nej bilo; cerkev je storila za omiko in odgojenje svojih faranov kar je mogla, pa vsemu nej mogla zadostiti, ker jako sprideni in hudobni so bili otroci, stari i odrastli, nevedni, prepirljivi in so si veliko vsakovrstnih nesreč na glavo nakopavali. Sloveli so daleč okrog.

Dve leti je preteklo, kar so novo šolo napravili. Prišel je mlad, pa izvrsten učitelj, naj prvo v to faro; i gotovo bi zelo dobro bilo, da se na vsako novo ustanovljeno šolo prav izvrsten učitelj postavi, da ljudije veselje do šole zadobé, ker tak učitelj lahko zdatnejše svojo nalogo reši. Zdaj pa se tam otroci tako lepo vedejo v cerkvi in doma, da je slehernemu v veselje, in vidi se, da še odrasli otroke posnemajo. Kako lepo

je, kako človeka zveseli, ako ga v ptujem kraju majhen deček s prelepim pozdravom nagovori. Tako se zdaj v tej fari godi. Pa ne le samo v tej fari, temuč tudi v drugih krajih imamo take izgledne nove šole i marljive učitelje; čudo je, da se malokdo v „Ilirskem Primorjanu“ o tej reči oglasi, ker, on bode zanaprej primorske učitelje zastopal, njih krivice in rane svetu razglašal. Torej učitelji! Izbudite se, združite se vsi v eno kolo, dopisujte našemu listu, i potožite svoje nadloge, ker dobro znamo, kaj vam manjka. S zedinjenimi močmi, pa vse storite.*)

Ko so bile preteklo šolsko leto nekatere učiteljske službe razpisane, prišli so tudi iz Kranjskega nekateri učitelji pozvedavati za te službe; da bi pa laže službe dobili, obečali so županom, da hočejo cenejše služiti i krčmarjem tudi zagotavljali, da je bodo pogostoma obiskovali.**) Da nejsi prav delali, to pamet vsakemu veleva. Ali župani plačo znižajo? Kdo pa jo potem poviša? Ali ni učiteljeva plača stanovitna in vrh tega še tako nizka, da skoro nej mogoče ž njo živeti? To prizadevanje pa nej nič zdalo, zatorej so se morali vrtni v svojo domovino. Upamo pa, da ne bodo nas več nadlegali.

Letos so se 29 učiteljem tržaške škofije remuneracije podeljile; ali splošna želja je, da bi se vsakemu dalo to plačilo, ali pa vsaj vsako drugo leto, da bi učitelja doletel kak dar, ker vsak lahko vidi, kdor ni slep, da ga krvavo zasluži.

C. k. deželna vlada je tudi ukazala i proporočila vsem učiteljem, naj marljivo podučujejo v nedeljskih šolah. Marsikteri učitelj se res veliko trudi v teh šolah, ali njegovo prizadevanje, marljivost i veselje kmalu opeša, ker nekter učitelj zaporedoma dobi to remuneracijo, drug pa veliko let čaka in na zadnje tudi še nič ne dobi.

Zatorej bi bili tistim, ki bi to predrugali, vsi istrski učitelji hvaležni, in ako bi se vsakemu tak dar vsako leto naklonil, obrodil bi se lep sad o tej zadevi.

Iz Senožeč, 12. roznika. Laže so bile prva vas pred nekterimi leti v naši fari, kder se je ukazalo vsakemu sosesčanu, naj zasadi vsako leto 6 sadnih dreves na svojo lastno zemljo (grunt). Senožeče so pričele predlanskim to posnemati, pa že lani se je opustilo in letos se je tukaj napravila drevesnica (vrtna šola); nasadilo se je vanjo blizu 1700 drevesc, skoraj vsa so se prijela; trava se je pokosila, drevesa oplela, tako tudi učiteljeva salata in fižol, le nežna murbova drevesca so še z velicim plevdom obrastla. — Srce poskakuje človeku, ako bere i sliši, kako marljivo se slavno primorsko deželno poglavarstvo prizadeva za napravo drevesnic po raznih krajih, in koliko se je že dobrega storilo za pogojzovanje Krasa. Zeleti bi bilo, da bi se tudi kak domoljub od kranjske strani za to važno reč krepko potegol, ker gojzdovi so leto za leto redkejši, in kamenene goličave — znamenje prekrasne Krasa odkrivajo. — Odkar se je vojna začela, nabila sta se uže 2 cesarska razglasa v slovenskem jeziku po voglih; povabila o nabiranju prostovolcev in planinskih strelcev, o cufanju i. t. d., pa v slovenskem in nemškem jeziku. Poslednje „Novice“ nam naznanjajo, da c. k. deželno predsedstvo pošilja po c. kr. kantonskih gosposkah vsem županijam po deželi „vojskino naznanila“, ktera po telegramih na kratko v nemškem in slovenskem jeziku popisujejo dogodke na južnem in severnem bojišči, pa pri nas se nejsi še objavile, le 12 številc prejšnjih „bulletinov“ v nemškem jeziku se vidi še pribitih.

*) O tej važnej reči „Primo-jan“ prav rad jemlje dopise iz vseh slovenskih krajev, ker javnost največ pripomore, da se zboljšajo ljudske šole. Vred.

**) Mislimo, da takih učiteljev vendar nej bilo dosti. Vred.

Počitnice (vakance) naše šole se kmalu začno; zeleti bi bilo, da se saj 3. razred (klas) kmalu popolnoma dovrši, ako se ne more tudi že 4. pri tako obilnih pripomočkih napraviti. Pa tudi za šolsko imetje „soseskino hišo“, za katero leži 600 [] velik vrt, poleg državne ceste in ne deleč od farovža, moralo bi se bolj skrbeti, kakor dozda, ker njen sedanj stan žali oko memo gredočega človeka. Novo kaplanijo hočete zidati, sliši se mrmrati, — pa kje imate neki novce (denar)? Ne veste, da davki so veliki, letine slabe, zaslužki redki!! — Če vas že mika tako stavbo napraviti, ne bi se li dalo na soseskino hišo, ka stoji zdaj prazna, z manjšimi stroški še eno nadstropije (pian) prizidati, in to za kaplanijo in šolo porabiti?

Novi župan nej še izvoljen, če tudi je že 7. ten den pretekel, kar so se novi komunski (občinski) možiije (odborniki) izbrali.

Iz Doline pri Trstu. J. L. (Uradovanije; g. dekan). „Ilirski Primorjan“ je omenil, da bi rad dopise dobival od vseh strani, — od naših krajev pa še nobenega ni prinesel, zatorej pišem jaz par vrstic. Kar se tiče slovensčine, vedno je še žalostno. V uradnih (v Kopri) se čisto laško pisari, k večemu se kak poziv slovenski spiše, pa še to le malokdaj. Posebno našim županom ali „podestadom“ priporočamo, naj vendar že začno slovenski uradovati. — Ker rad razglašam narodnih mož zasluge, povej svojim bravcem kako se veselimo o če spoštovanega dekana g. J. Jana, ki se tako iskreno trudi za dušno in telesno omiko šolske in odrasle mladine, i za vse, kar more pripomoči k blagostanju prostobornega kmeta. Slava verlemu Gospodu! Prihodnjič kaj več, ako vam je drago. *) Z Bogom.

*) **Iz pod Novega grada.** V našem okraju je velika revščina, ker letine so slabe, zaslužkov nič i davki pa veliki. Vrh tega morajo kmetije v Pregarski kaplaniji več žita za plačo svojemu duhovnemu pastirju dajati, nego so v prejšnjih letih dajali. Prav je, da se je plača gosp. duhovniku zvišala, ker vse je draže, torej tudi se starimi dohodki nej mogoče shajati; ali poboljšek pri plači bi bile imele dotične gosposke iskati kje drugod i ne pri revnih kmetih, ki skoraj nej majo, da bi se vsak dan do sitega najedli. Slišimo i beremo, da delitev (talanje) zemljišč nej koristna i le revščino še bolj širi; prav zarad tega se nam še bolj čudno zdi, da posestniki razdeljenega zemljišča morajo od vsakega dela toliko nej žita gosp. duhovniku dajati, ko vsej celo zemljišče. To nej po pravici! Vse vasi omenjene kaplanije so dovolile povišano plačo, le vasi Prelože i Pregarije ne. Od prve vasi se povišani del ne tirja od druge pa; — i ker zarad revščine ga nekteri dati ne morejo, zato jim pobirajo kotle, ženske kožuhe, gnjati, krave i. t. d., kar kantonska gosposka v Novem gradu skoraj po nič prodaja. Naj bi deželna vlada revežem tako ali tako pomagala.

Naj še omenim to le: Dotični zapisnik je spisan v nemškem jeziku, srenjski predstojniki so se pa podpisovali talijanski, i sicer „Giovanni N, suppano di N. i. t. d.“ Ali nej to čudno?

zo Iz Ljubljane. Deželni naš poglavar je razglasil ukaz, naj se napravi na Kranjskem črna vojska. Vsak rojen Kranjec od 18. do 50. leta, ima prijeti orožije v roke. Vlada bode skrbela za potrebno orožije, dokler pa tega ne dobé prebivalci, naj vzame vsak, kar ima za brambo pripravljene, bodi si ruška, kosa ali sekira. Črno vojsko imajo nabirati okrajne gosposke i župani. Razdeli se črna vojska v kompanije po tri do štir sto mož. Vodniki se bodo dajali vsakej kompanii; tudi žandarji se imajo tem kompanijam pridružiti. Namenjena je ta vojska za to, da

*) Vselej drago.

Vred.

sovražnika povsod ovira i nadleguje, da mu jemlje živež i vse, kar se vozi njegovej vojski. Rabila se bode navadno le v domačem okraji ali pa v sosednih okrajih.

Ker za ta oklic nej poprej vedel ni deželni odbor ni mestno svetovalstvo, zato so šli deželni odborniki i mestni svetovalci k deželnemu poglavarju, ter so se pritožili, i dva gospoda sta bila precej na Dunaj poslana z naročilom, naj se z vlado o tej zadevi pogovorita.

ZMES

Pogovor med gospodom Slavoljubom in kmetom Matevžem.

— P. —

M. Dob'r večer, gospud Slavoljub!

Sl. Bog daj!

M. Kaku stojste?

Sl. Na nogah, kakor vidite.

M. Tu vid'm ja, — ma jest san teu li poprašat, če ste zdravi.

Sl. Drugikrat tedaj recite: Kako je kaj? Ali ste zdravi? i. t. d., ne pa: Kako stojte? ker to je vzeto iz Talijansčine, in mi Slovenci tega nejmamo.

M. Nu, nu, zdej bon že vedu; pej či ste b'li trku časa, skora sedan (sedem) čičjih let se nejsva vid'la. Prou veseli me, de se spet anbot najdeva, če lih (čeravno) je šlu sunce vre za božjo gnado, pej sej zdej je pr'jetnu se kej pomen't, k'je hlad.

Sl. Kaj mi pa novega poveste?

M. Neč dobr'ga. Kod'r člov'k hodi, vidi večkrat veliko srovust. Ani l'dje so taku srovi, ku repa, kad'r se jo 'zrije. Pej repo, če se dene čūhat, rata mehka.

Sl. Tudi za surove ljudi so kuhinje, da se zmehčajo ali omikajo.

M. Od tac'h čūh'nj pej nejs'm še čeu (slišal) kakor san čeu od malnā (mlina) k' stare l'di semelje jen mladi uon (vun) pridejo. — Nu poved'te mi, kej so tu za ane čūh'nje?

Sl. To so čitalnice ali bralnice.

M. Čitaun'ce! — tu so kraji, kokar san čen, kir (kjer) plešejo, jegrajo jen fajfajo. Če se u tac'h krajih l'dje mikajo, potli bon pej tudi reku, da u pakli (pekli) mol'jo.

Sl. Kdor vam je o čitalnicah le samo to povedal, ali nej imel možganov v glavi, ali pa je bil od vetra pijan.

M. Če pej zdej še nejmam praveh misli od čitaun'ce, pros'n vas, povd'te mi vi, kaku de je ta rec.

Sl. Prav rad vam o čitalnicah več povem, i želim, da to rec potem tudi sami preudarite. Besedi čitalnica i bralnica izhajati iz besed čitati i brati. Ljudem, ki se zbirajo, da čitajo ali beró mnogovrstne liste i knjige, pravi se jim: čitalnično ali bralno društvo. Poglavitni namen teh društev je ta, da širijo omiko in izobraženije, da učé lepo peti i čisto govoriti slovenski jezik. Zraven tega pa tudi dopuščajo pošteno razveseljevanije, brez kterega svet tako ne more biti, i ktero mladina posebno ljubi. Čitalnica ali bralnica je torej šola za vsak stan, tedaj tudi za kmete, ker marsikteri te ali une reči, ki jo bere ali sliši, prav ne umé, in mu jo drug bolj omikan ali učen čitalničin ud dobro razloží ali razjasne. V čitalnicah ali bralnicah se pa ljudije tudi učé med seboj mirno, zložno i prijazno živeti, kar je v denšnjih časih zlasti nam Slovencem zeló treba. Pa kdaj i kako bi vam mogel naštetí vse koristi, ktere dajo čitalnice ali bralnice; le

to še pristavljam, kdor nič ne bere, nič ne vé; kdor nič ne vé, ta je revež i gre rakovo pot.

M. Zdej ste me pej do kraja prepričali, de so čitaun'ce ali braun'ce prou potrebne jen koristne, ma li tu še rečem, de na kmetih na smejsta bet u taceh društvah ne ples jen ne jegra, zakej use tu pron lahko napravi raus jen kaus.

(Dalje prihodnjič.)

Prusi pri sv. Petri i pri satani. Svetu naznanjajo Prusi zmirom manjše število ubitih lastnih vojakov nego jih imajo v resnici. Tako so hoteli tudi svetega Petra v nebesih i satana v peklju slepariti, ali spodletelo jim je. Prišlo je veliko število ubitih pruskih vojakov pred nebesa. Najimenitnejši potrk na vrata. Sv. Peter pokuka skozi okence, čita pruskega poveljnika pismo, i z glavo majaje reče: „Tukaj vas je več, nego je v pismu zapisano, i vi ste tisti, ki so v saksonski i češki deželi ropali; taki ne hodijo v nebeško kraljestvo, — odlazite v pekel!“ Vojaki so na to z ministrom Bizmarkom strašili sv. Petra, on jim pa kar okence pred nosom zapre i videli so, tam Bizmark nejma moči. Prišedši (ko so prišli) pred peklenska vrata, potrkajo in izročé pismo satanu vratarju (portonirju). Ta kihne, i strašen ogenj mu šine iz nosnic na Pruse tako, da nekij izmed njih reče: Gotovo ima ta satan nos na iglo, kakor so naše puške. — Vrtar pismo prečita, šteje vojake i govori tako-le: „Tukaj vas nahajam dvakrat toliko, kakor je v pismu zapisano; pojde jih pa v pekel le toliko, kolikor kaže pismo število, vsi drugi odlazite nazaj i povejte poveljnikom, naj drugikrat resnično število ubitih zapišejo. Predno pa vas noter pustim, moram dobro pogledati, da bi ne bilo med vami kake glave, ktere še peklenski kralj v svojem kraljestvu noče imeti.“ — Potem se peklenska vrata z velikim ropotom zapró.

(Tržaški grb.) Vsakemu, ali vsaj vsem Tržačanom i okoličanom je znan grb (šteta, akula) tržaškega mesta i njegove okolice; pa to morebiti nej vsem znano, kako in iz česa je sestavljen. Valvazor o tej reči v svojej kroniki tako-le piše: Trst je bil nekđaj rimska naseljina (kolonija), v kterej so mnogo kristjanov mučili (martrali), med temi tudi rojenega Tržačana svetega Seržija (Sergius). Od tega svetnika ima mesto lep spomin v grbu, v kterem se vidi dvoglavi orel (znamenije, da je Trst rimskega cesarja za svojega gospoda spoznaval) i dva krivca (fouča), izmed kterih srede se sulica kaže. To je bilo sv. Seržija pravo orožije, ktero je iz neba padlo, ko je mesto od sovražnika stiskano za pomoč omenjenega svetnika prosilo, i to mu je bilo znamenije, da je pomoč blizu. Prišla je tudi kmalu, i rešeni so bili sovražnika. To orožije se pa hrani še zdaj v cerkvi sv. Jošta v Trstu, i zarad tega čudeža, vzelo ga je mesto v svoj grb.

(Smešnica.)

Anton (trgovski učenc.) Ne zamerite gospod Vatel, ali pri vas ne dobimo nič za novo leto?

Vatel. O pač! vsak dobi še enkrat toliko, kolikor plače (page) ima na mesec.

A. Pa jaz nejmam še nobene plače.

V. Tudi ti dobiš še enkrat toliko, kolikor imaš plače.

A. Ja, pa . . .

V. (jezen) Kaj blodiš? al morda misliš, da zavoljo tebe vpeljem drugo navado? Dobiš tedaj dvakrat toliko, kolikor imaš plače na mesec.